

"De Saar, politiek vacuum in Europa" in Internationale Spectator (11 juli 1951)

Source: Internationale Spectator. 11.07.1951, n° 14. 's-Gravenhage: Het Nederlandsch Genootschap voor Internationale Zaken. "De Saar, politiek vacuum in Europa", auteur:M.M. , p. 7-11.

Copyright: (c) Internationale Spectator

URL: http://www.cvce.eu/obj/de_saar_politiek_vacuum_in_europa_in_internationale_spectator_11_juli_1951-nl-87bfa995-3e42-49cd-a213-07dc8c92aa84.html

Publication date: 18/12/2013

De Saar, politiek vacuüm in Europa

Sedert het Saargebied zijn economische unie met Frankrijk heeft gekregen in 1947 is er in dit omstreden gebied nog geen rust ingetreden.

In Maart 1950 kwamen de Frans-Saarlandse overeenkomsten tot stand, inhoudende o.a. autonomie voor het Saargebied, verpachting der Saarlandse kolenmijnen aan Frankrijk voor de tijd van 50 jaar, vrije vestiging van Fransen en Saarlanders in het gebied en samenvoeging der Franse en Saarlandse spoorwegen. Het Saargebied werd als toegevoegd lid tot de Raad van Europa toegelaten in 1950. Duitsland legde zich bij de feitelijke, maar uitdrukkelijk als niet definitief vastgelegde toestand neer en ondertekende het Plan Schuman 18 April 1951.

Hoewel deze ontwikkeling de indruk geeft een gunstige te zijn, werden tot op heden vele problemen en moeilijkheden slechts ter zijde geschoven, die op oplossing wachten. Het Saargebied wordt in de laatste tijd even dikwijls de diepste kloof als de sterkste band tussen Frankrijk en Duitsland genoemd. Een toespraak van Schuman, waarin hij de ev. Saarlandse bewapeningsbijdrage noemt, een zinsnede in een rede van Heuss doen direct wolven stof opwaaien^{*)}. De Franse pers ontwijkt publicaties over wat er in het Saargebied voorvalt, de Duitse daarentegen levert een vloedstroom, terwijl uit het onderhavige gebied zelf weinig authentieke berichten doordringen.

Over de nationaliteit der Saarlanders, die volgens de Saarlandse wet van 25 Juli 1948, voorzover zij voorheen een Duitse én een Saarlandse was, nu nog uitsluitend Saarländs is, zegt een verklaring van het West-Duitse Ministerie van Binnenlandse Zaken het volgende. Zij beroept zich op de verklaring der bezettende mogendheden van 6 Juni 1950, waarbij onder Duitsland het gebied tussen de Duitse grenzen van 31 December 1937 wordt verstaan en verklaart op grond daarvan, dat het Saargebied zowel volken- als staatsrechtelijk een deel van Duitsland is. Een internationaal erkende nieuwe regeling is niet getroffen.

Het Saargebied hangt politiek nog in de lucht. Dit bleek o.a. bij de ondertekening van het Schuman-Plan, waarvan de Saar als het ware het hart uitmaakt, maar waarbij het slechts indirect werd genoemd. In de tekst van het verdrag staat onder artikel 79: "Le présent Traité est applicable aux territoires européens des Hautes Parties contractantes. **Il s'applique également aux Territoires européens dont un Etat signataire assume les relations extérieures**; en ce qui concerne la Sarre, un échange de lettres entre le gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne et le gouvernement de la République Française est annexé au présent Traité". Volgt een zinsnede over de geldigheid van de maatregelen voor de niet-Europese aan de ondertekenende ondergeschikte landen (o.a. Frans Noord-Afrika). In de toegevoegde briefwisseling Adenauer-Schuman wordt door Schuman bevestigd, "que le gouvernement français agit au nom de la Sarre en vertu du Statut actuel de celle-ci, mais qu'il ne voit pas dans la signature par le Gouvernement Fédéral du Traité une reconnaissance du Statut actuel de la Sarre par le Gouvernement Fédéral. Il n'a pas entendu que le Traité restituant la Communauté européenne du Charbon et de l'Acier préjugeât le statut définitif de la Sarre, qui relève du Traité de Paix ou d'un Traité en tenant lieu".

De basis voor de economische aansluiting van de Saar bij Frankrijk, n.l. de onderlinge onafhankelijkheid van de Saarlandse kolenmijnen en de Lotharingse ertsvoorraden was een natuurlijke economische. Met de realisatie van het Schuman-Plan wordt aan het hierop gebouwde Saarlandse statuut de bodem onttrokken. Het moet zich als het ware oplossen, overbodig worden, evenals het Roerstatuut, waarvan de functies naar de Hoge Autoriteit van het Schuman-Plan overgaan. Blijft de voorlopig nog geheel blanco politieke status. Het was tegen weerstand, dat Frankrijk in 1947 in Moskou zijn aanspraken op het Saargebied moest laten gelden en slechts de uitdrukkelijke verklaring, dat Frankrijk er niet aan dacht 900.000 Duitsers binnen zijn politieke grenzen te halen, gaf Bidault succes (zie Int. Speet. Nu. 19, 1949, met kaart).

Intussen is het politieke vacuüm, dat door de afsluiting van Duitsland in het Saargebied ontstond, op enige wijze gevuld geworden, en hier liggen juist de gevoelige punten. Het plebisciet voor de aansluiting bij Frankrijk in 1947, was in hoge mate een "plébiscite des ventres". Toen een half jaar later de economische situatie in het overige deel van West-Duitsland zich nog maar nauwelijks van die in de Saar onderscheidde, dachten velen er reeds anders over. De regering van het Saargebied is voor een groot deel samengesteld uit

tijdens het Hitlerregime merendeels naar Frankrijk uitgewekenen. Bovendien vervullen meerdere politiek niet onbesproken figuren leidende posities. De propagandachef der regering, Karl Hoppe, werd in 1947 als Communist gekozen. Een andere hoeksteen van het regeringspropaganda-apparaat is Kuhlmann, die eertijds de nationaal-socialistische propaganda in het Saargebied leidde. De huidige regering kan nauwelijks als representatief voor de bevolking gelden en het is zeker, dat nieuwe verkiezingen een geheel ander beeld zouden geven.

Frankrijk introduceerde in het van Duitsland afgescheiden gebied Franse culturele invloeden. Het Saargebied telde in de Hitlertijd vele Nazi's en het was logisch, dat dezelfde educatiemethodes als in de Franse bezettingszone in het Saargebied in enigszins gemodificeerde vorm - want het gold nu niet meer als bezet gebied - toepassing zouden vinden. De Franse invloed was voor hen, die in ballingschap buiten hun land waren geweest, vertrouwd, maar niet voor de Duitse bevolking. Waren de Saarlanders b.v. gewend aan Duitse universiteiten te studeren, dit was nu niet meer mogelijk. De Franse stonden open, bovendien bestonden Saarbrücken en Homburg met universiteiten. Bezoek aan familie in Duitsland werd zeer bemoeilijkt. Pas in 1950 werd een nieuwe regeling gemaakt, waardoor in het algemeen visa voor Duitsland binnen 14 dagen bij de consulaten direct te verkrijgen zouden zijn. (Zie Int. Spect. No. 19, 1949).

De Saarlandse autonomie, die bij overeenkomst van 1950 zou tot stand komen, werd niet ingevoerd. Het Saarlandse leven staat, hoewel het geen bezet gebied is, onder toezicht der Sureté. Feitelijk is het zo, dat in het Saargebied de nieuwe vorm van status en bestuur langs een andere en meer gecompliceerde weg wordt gezocht dan dit in Duitsland het geval was. Mogelijk heeft Frankrijk hier ter wille van de economische consolidatie te starre maatregelen genomen. Zolang echter de basis voor een federaal Europa nog niet gevonden is, moet vanuit nationale mogelijkheden worden gewerkt. En het is kenmerkend voor de Fransen, dat zij, waar zij daartoe in staat zijn, trachten hun cultuur ingang te doen vinden.

Tot op heden is in het Saargebied behalve de economische opleving, die tot tevredenheid aanleiding geeft, geen algemene positieve stemming ten aanzien van de huidige situatie aanwezig. Zelfs de Hoge Commissaris Grand val zag in de verdraging, welke de uitvoering der Parijse besluiten onderging, m.n. de invoering van een provisorische autonome status voor de Saar, waarbij de Hoge Commissaris gezant zou worden, een reden om bij de ondertekening van het Schuman-Plan zijn voorgenomen ontslag openlijk aan te kondigen, hetgeen hij echter op verzekering van Schuman, dat de Franse politiek ten opzichte van de Saar geen verandering had ondergaan, weer introk. Zoals boven uiteengezet tekende Frankrijk de overeenkomst voor kolen en staal voor de Saar, welke laatste slechts het recht heeft tot ratificatie door zijn parlement. Volgens artikel 99 moeten de landen binnen 6 maanden het verdrag ratificeren. Aan de medezeggenschap van de Saar in zaken de kolen- en staalunie betreffende zit nog meer vast. In de Assemblee van de kolen- en staalgemeenschap hebben Frankrijk, Duitsland en Italië met 18 gedelegeerden zitting, België en Nederland ieder met 10, Luxemburg met 4. Hierbij staat (art. 21): "Les représentants de la population sarroise sont compris dans le nombre des délégués attribués à la France". Eigen leden voor de Saar zullen dus Frankrijks positie in de raad kunnen verzwakken onder bepaalde omstandigheden. De doorvoering van de Saaraautonomie zal, nu eenmaal het plan Schuman is getekend, geen haast ondergaan en Frankrijk zal de buitenlandse aangelegenheden blijven behartigen, totdat zo mogelijk de gehele politieke situatie in Europees verband geregeld kan worden.

In de Saarlandse partijen werd de oppositie tegen de tijd van ondertekening van het Schuman-plan zo groot, dat er 11 April een regeringscrisis ontstond, doordat de socialistische ministers uittraden. Het was de premier Johannes Hoffmann niet gelukt om als zevende ondertekenaar voor het Schuman-Plan te worden toegelaten, maar dit was slechts een deel der bezwaren tegen de regeringspolitiek. Van socialistische zijde werd er steeds weer op gewezen, dat terwijl de Saar 22% van de Frans-Saarlandse mijnindustrieproducten leverde, het maar voor 3% in de tegenwaarde der Marshall-fondsen deelnam en het er op deze wijze voor 20-23 milliard francs bij inschoot. Voorts was de Saarlandse regering er niet toe overgegaan de medezeggenschap der arbeiders in te voeren**) en was de nationalisering van gas- en electriciteitsbedrijven niet doorgevoerd. De invloed der Duitse Socialistische partij speelde ook een rol, hetgeen de Neue Zürcher Zeitung aldus formuleert: "Der Schatten Schumachers, der die sozialistische Opposition in Deutschland verkörpert und das Schlachtross der Saarfrage reitet, steigt drohend über dem kleinen Lande auf". Vooral de jongere socialisten deden hieraan mee en de ministers Kirn en Braun, beide aanhangers der

autonomiegedachte, ruimden het veld. Dit verhinderde niet, dat Kirn zich kort daarop openlijk beklaagde over het afluisteren van telefoongesprekken, waarvan hij zelf tot voor kort profiteerde, en er een hevige pennenstrijd tussen Christen-Democratische en Socialistische bladen ontstond, waarbij de eersten hun verantwoordelijkheid hiervoor op de Fransen afwentelden. De premier Johannes Hoffmann vormde een nieuw kabinet, nu alleen uit Christen-Democraten bestaande. Hierna deed zich de oppositie der Democratische Partij steeds duidelijker gevoelen. Deze in sterkte toenemende partij verlangde tot aan de definitieve regeling voor de Saar een a-politiek regime onder Duitse en Franse waarnemers, controle door de Raad van Europa en afschaffing der ministersposten. De door de Regering uitgevoerde uitwijzingen moesten worden geannuleerd. Zij wenste bovendien afschaffing van het heersende passensysteem, waardoor 60 à 70.000 Saarbewoners, die met zgn. grijze passen, van dag tot dag uit het land konden worden gezet. De partij werd 20 Mei door de regering verboden, daar zij de in het Saarstatuut omschreven afscheiding van Duitsland niet erkende en dus tegen de Grondwet indruiste. Dit was nadat de partij een grote meeting had uitgeschreven, waartoe verschillende exponenten der Duitse burgerlijke partijen, o.a. Dr H. von Brentano, Franz Strauss, Dr K. Kissingen, alle Christen-Democraten, en Dr W. Hamacher (Zentrum-partij), waren uitgenodigd. Het verbod geschiedde met steun der Franse regering, die behalve op de uitwerking van een achteraf als vals erkend telegram uit de hoek Remer-Dorls (reeds op de Raad van Europa was iets dergelijks gebeurd), vooral op het ongeschikte tijdstip dezer demonstratie aan de vooravond der Franse verkiezingen terug te voeren is. De regering trachtte zich op deze wijze van haar oppositie van rechts te ontdoen, maar zelfs de socialistische oppositie, die de Democraten voor nationaal-socialisten houdt, keerde zich tegen het verbod, dat zonder voorkennis van de Landdag en zonder de mogelijkheid van beroep werd voltrokken. De voorzitter der Democratische Partij, Dr Richard Becker, voormalig leider der Zentrum-partij, protesteerde bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en wilde zich tot de Raad van Europa wenden. Hij kreeg echter een nieuwe pas "indésirable en France".

Intussen deden de Socialisten 22 Juni bij monde van hun fractieleider Etienne een voorstel tot oplossing van het Saar-vraagstuk, dat veel op het plan der Democraten leek. Etienne wil een Frans-Duits onderling overgangsverdrag voor de Saar, een gemeenschappelijke Frans-Duitse belangenbehartiging voor het Saarland in de Schumanplan-autoriteit, terugneming der Saarlandse gedelegeerden uit de Raad van Europa en het zenden van een afgevaardigde der Bondsregering naar Saarbrücken, aan wie de Saarregering inlichtingen verschuldigd zou zijn. Etienne nam 24 Juni zijn ontslag, daar hij met zijn motie geen succes had. Becker verklaarde, dat de Saarlandse Democraten het toejuichten hun ideeën veld te zien winnen. Nu echter leidende sociaal-democratische persoonlijkheden dezelfde ideeën uitspraken als de Democratische, werd niet alleen het verbod dezer laatste partij onhoudbaar, maar was dit ook een teken van morsheid van het gehele regeringssysteem van de Saar. De regering Hoffmann, zag in de Democratische Partij een gevaar voor het bestaan van de Saarstaat. Het is duidelijk, dat het verbod een teken van grote zwakte was.

Hoewel de Duitse regering in verband met het gebeurde een nota aan de Geallieerden richtte en een debat in de Bondsdag plaats vond, dat veroordeling van Hoffmann's stap tot eindresultaat had, doet zij alles om de Saarkwestie niet van invloed te doen zijn op de komende ratificatie van het Schuman-plan, bij welks totstandkoming de problemen van de Saar steeds dreigen te interveniëren. France-Presse gaf slechts een zeer matte verklaring uit, waarin het vertraging van de uitvoering der Frans-Saarlandse besluiten van 1950 ontkent. De grote mogendheden trachten dus de invloed van de Saarkwestie op de grote politiek uit te schakelen. Men krijgt de indruk, dat Frankrijk voor de door Duitsland aanvankelijk bestreden autonomie van het Saargebied veel minder sterk opkomt dan te voren, hetgeen beschuldigingen van Duitse zijde als deze, dat de Saarlandse regering slechts een pygmeeën-regering is zonder eigen initiatief in de hand werkt.

De stemming in het Saargebied is intussen aanmerkelijk omgeslagen, waartoe vele verboden van de laatste tijd bijdroegen. Zo mogen b.v. de Saarlandse sportverenigingen hun oude relaties met die van Rijnland-Palts niet opnemen. Vele Duitse bladen werden verboden, o.a. "Die Zeit" van 31 Mei met een artikel van Hubertus Prins Löwenstein over de Saar. Vele personen werden om politieke redenen uit het land gezet. De New York Times geeft als opvatting der meest betrouwbaar geïnformeerde kringen (niet Duitse), dat een volksstemming waarschijnlijk de helft of meer dan de helft der stemmen voor heraanluiting bij Duitsland en tegen de status quo zou opleveren. De Saarlanders zien de hun beloofde autonomie niet tot stand komen en de strenge en soms willekeurige maatregelen der regering Hoffmann, die Frankrijk als ruggesteun heeft, werken het opleven der Duitse nationale gevoelens in de hand. De Frankfurter Allgemeine, die een gematigd

liberale richting heeft, schreef dan ook: "Der Augenblick, in dem Frankreich seine wirtschaftlichen Aspirationen an der Saar gar nicht anders als durch direkte Verhandlungen mit der Bundesrepublik davor retten kann, in einen gefährlichen politischen Wirbel hinein gezogen zu werden, rückt rapid näher". En "Die Zeit" (R.K.) schreef: "Die Saarfrage erfordert eine europäische Lösung. Noch kann Frankreich sie gewähren, bevor die Saarbevölkerung nach europäischem Recht und europäischer Demokratie darüber entscheidet, welcher politischen Souveränität sie unterstehen will. Frankreich hat den Schuman-Plan geschaffen, der über alles hinausgeht, was je an Europäischer Zusammenarbeit versucht worden ist. Sollte ihm, das sich in seiner langen Geschichte stets durch die Erfindung neuer politischer Formen ausgezeichnet hat, eine europäische Geste zur Lösung der Saarfrage so schwer fallen?"

Löwenstein wijst in genoemd artikel in Die Zeit op het gevaar, dat de communisten, die in 1947 als enige partij tegen de aansluiting waren en die begin Mei 1950 de leiding namen bij de eerste grote demonstratie en de zwart-roodgele vlag meebrachten, zich versterkten via hun nationalistische politiek.

Nu de grote vraagstukken tussen Duitsland en de Geallieerden langzamerhand in een beslissende fase schijnen te komen, wordt het dringend tijd om de tot op heden ter zijde gelegde kleinere ter hand te nemen. Het Saarprobleem is, zoals blijkt, niet iets wat door de tijd vervaagt, in tegendeel, het blijkt een centraal punt te zijn, waar co-ördinatie van interessen van verschillende zijden moet plaats vinden. De politieke oplossing van het Saaraagstuk ligt niet bij de Saarlandse bevolking, die minder nationalistisch is van nature dan haar burens van weerszijden, maar in coördinatie der belangensferen van Frankrijk en Duitsland direct dan wel via een Europese instantie. Gebeurt dit niet, dan moet dit neuralgisch punt destructief gaan werken op wat reeds werd bereikt, in stede van het middelpunt te zijn, waaromheen de nieuwe organisatie haar rangschikking vindt.

M. M.

*) Schuman: "De Saar moet dus in het kader van Europa's verdediging hiertoe bijdragen door manschappen en materiaal te leveren en zij is bereid dit te doen". De laatste zinsnede stond alleen in de Franse couranten. Heuss: "Het blijft vaststaan, dat het Saarland geschiedkundig en ethnisch Duits is".

***) Inmiddels werd 1 Juli het wetsontwerp voor de Arbeidskamer, die voor de algemene economische en sociale belangen der arbeiders op moet komen, in derde lezing door de Landdag aangenomen.